

Ale co to vůbec ta rodinná politika je? Není vůbec jednoduché najít jedinou definici tohoto pojmu, koneckonců i v literatuře je jich hodně. Například Národní zpráva o rodině ji chápe jako „soubor činností a opatření státu (resp. orgánů veřejné moci), které vědomě směřuje k uznání a podpoře výkonu rodinných funkcí ve společnosti včetně finanční a nefinanční kompenzace nákladů na ně vynaložených, a to při současném vymezení sociálních forem, na které se tato opatření vztahují.“¹

Nespornou věcí ale zůstává to, že ve 2. polovině 20. století doznala rodinná politika mnoha změn, a to nejen v Československu, kterému se ve své práci věnuji.

Od padesátých let až do roku 1989 disponoval na našem území veškerými funkcemi rodinné politiky pouze stát. Jen stát centralisticky rozhodoval a usměrňoval veškerá opatření v této oblasti. Například bylo vyloučeno poskytování sociálních služeb občanskými sdruženími nebo neziskovými organizacemi.

Typickými jevy tehdejší rodinné politiky bylo i masivní zapojení žen do práce, které mělo vyhovovat ekonomickým i ideologickým požadavkům státu, a také rozpad vícegeneračního soužití.

Ovšem téměř beze změn zůstal samotný cíl rodinné politiky a tím zůstala nadále institucionální podpora funkční rodiny a zakládání rodin.

Rodina bezesporu vždycky byla základní jednotkou společnosti, ve které dochází k formování osobnosti člověka a tvoří se lidský kapitál. „Na její prosperitě závisí udržitelný rozvoj společnosti, rozvoj kulturní, sociální i ekonomický.“² Ovšem i podoba rodiny je však v čase proměnlivá, a nejinak tomu bylo i v letech 1948 až 1989 na našem území. S měnící se dobou už to nebyl pouze muž, kdo živil celou rodinu, ale s postupnou emancipací se oba rodiče stávali ekonomicky aktivními.

Pokud jde o obsah mé diplomové práce, jejím základem je rozdělení na několik kapitol. Nejprve se v první kapitole snažím nastínit něco o období, které bezprostředně předcházelo samotnému nástupu komunistického režimu, neboť to považuji, z důvodu lepšího pochopení situace v tehdejší společnosti, za účelné. Ve druhé kapitole se snažím vykreslit dopad únorového převratu na rodinnou politiku a v následné třetí kapitole se věnuji období let padesátých. Poté popisuji období let šedesátých, v jehož druhé polovině docházelo k postupné demokratizaci politického režimu. V páté kapitole se dostávám k období normalizace, které bylo charakteristické zejména masivními populačními opatřeními. V poslední kapitole se zabývám obdobím let osmdesátých, jehož průvodním jevem byl hospodářský, ale i společenský a kulturní úpadek celého Československa.

Předmětem každé z kapitol mé diplomové práce je po krátkém popsání společenské situace stručná analýza podoby tehdejší rodiny a ukazatelů porodnosti. Následně se věnuji mateřské i rodičovské dovolené, rozboru pracovního práva v souvislosti s rodičovstvím, dávkám státní sociální podpory rodinám s dětmi a nakonec i službám péče o děti. V některých kapitolách nezapomínám ani na umělé přerušování těhotenství, daňové úlevy pro rodiny s dětmi a bytovou výstavbu.

Cílem mé diplomové práce je nastínit podobu rodinné politiky od 50. do 80. let a taktéž se zamyslet nad účinky jejích nástrojů, zejména populačních opatření, s ohledem na tehdejší dobu a politické zřízení. Pokud jde o hodnocení samotné politické situace, tak tu si dovoluji ponechat spíše stranou. Prakticky jsem se omezil jen na její stručné vylíčení v úvodu každé kapitoly.